

NR. 3

(Veebruaril kuu number)

TÕUSEV KOIT

ILMUB ÜKS KORD KUUS

- SISU:
1. Ristsõnad
 2. Tühjas kõrtsilöövis
 3. Tamm
 4. Märt Põõsastiku vested
 5. Oma kooli poisse läbi läätsa
 6. Läbi tormi

9. MAI 1936

VÄLJAANDJA: PÕLTSAMAA TÖÖSTUSKOOLI ÕPILASKOND

TÕUSEV KOIT

NR. 3

(VEEBRUARI KUU NUMBER)

ILMUB ÜKS KORD KUUS

RIGIRAHVETUKES

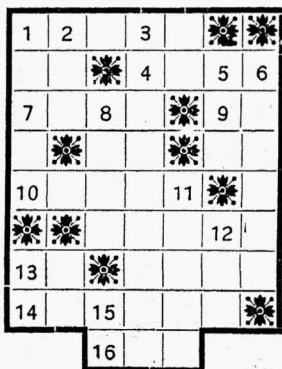
VÄLJAANDJA: PÕLTSAMAA TÖÖSTUSKOOLI ÕPILASKOND.

VASTUTAV TOIMETAJA: A. SUNDJA.

9. mai 1936. a.

Joh. R. Heldmets'a trükk, Põltsamaal, 1936. a.

Ristsõnad

Paremale: 1. Toiduaine, 4. ajakirjanäitaja osastavas käändes, 7. vaikus, 9. mitte ja, 10. perekonna nimi, 13. noot, 14. mõis eestis, 16. leidub õhus.

Alla: 1. Eesti maakond, 2. kaunivili, 3. vald eestis, 4. eesti riigimees, 6. O. Lutsu teos, 8. inglise kaubasadam, 11. vene maaala, 12. saar eesti läänerannikul, 15. asesõna.

Lahendused saata hiljemalt 16. maiks k. a. „Tõusev koit’u“ toimetusele.

Tühjas kõrtsilöövis.

Manuel Nõmmeleid.

On nukker see lagunev maja mätlikul heinamaal. Pune-taval kivikatusel on mustad suured augud ning paistavad valk-jad riströöbikud. Löövi otsas on näha veel kõrtsi alusmüüri kivivare ning keset saviprügi pudenenud savihunnik lühikese korstnajalaga. Ta seisab tühjana ja vajub ikka kõveramaks, küürakamaks. Neljakandiliste jämedate maakivist sammaste vahel varisevad laudseinad, langevad välja laud ja laudade vahed on kuivanud suureks.

Siin — nõlvaku serval seisis aastakümnete eest kõrts, legendiku keskel, mis nüüd metsa all ja maantee ääres, mis jäänud teeajamisel maanteest eemale.

Palju on jubedaid jutte selle tühja löövi kohta külas. Siin olevat inimesed näinud neljapäeva ööl tapetuid inimesi ümber jooksmas, kõrtsi laua ümber musti mehi kaarte mängimas, kellel olnud näo asemel pealuu harvade hammastega.

Oi, kuidas kartsin siis — ta näis mulle olevat kui kum-muli pöördud paat, millest ei julgenud mööda minna.

Kuid nüüd — olen harjunud kõrtsilööviga ja möödudes temast ei tunne kunagi hirmu. On hää kõndida mõttes mööda löövi. Siin on vaikne ja üksildane, siin võib rahulikult püha-päevil ja isegi täiskuu ajal käia — mil lööv hämarvalge.

On niiske ja hall sügis, muld nurmil valge härmatise kilbi all. Sinivalguses paistavad põõsaste vahel ämblikkude laiad võrkpesad.

Sügise rõhuv värvitus, mida ma tunnud jällegi kogu päeva, lahkus ja asemele tuli magus rammestus . . .

Vaikselt kui varjud lendasid varesed madalalt üle häma-rate põldude. Kõrval, hallides külades süütusid tuled ja pikad suitsupilved venisid korstnaist. Inimesed lõpetasid töö. Eemalt paistsid pimedad metsad, pikad, laiad, ääretud. Nad tõusid kinkudel üksteisest üle ning kogu horisont oli kaetud nende mustist müürest. Sakilised metsade kroonid seisis kauguses, ning kitsas looklev rada heinamaal oli veel kui hall nõör, mis vedas metsade poole . . .

Täis salajutte oli õhtu, ning hää on siis unistada. —

Eemal auravad sood, sirutades kõrgele õhku valgeid, uduseid käsi . . . Rukkiräägud kisendavad ühetoonilist viisi armastusest, mis sama palav nende õhkuvais rindades kui ööbiku põlevas südames.

Lehkab ristikkein murul ja vanade kaskede hallid kujud eralduvad kui siluetid valges sügisöös . . .

Kuis oli ümbrus täis värve, lõhnu — nüüd sügisel! Kui kirjud olid veel kanarbikud nagu elavad — üksikud rohukõrred!

Kuidas värisevad praegu noored, valged kased sügisöös ja läbi taeva saladuslikkude pilveteede rändab kuu — vaikne, kui järve vesi.

Kõnnin mõttes mööda löövi. Ta on kui mingi kummaline pidusaal, kus laes põlevad siidpaberisse mähituna lambid. Katuseaukudest langeb õine valgus alla ja seinte laudade vahelt jooksevad valguse ribad risti-rästi savipõrandale. Läbi aukude, peakohal, paistavad udused tähed, mis sätendavad tukkudes sini-rohelises õhumeres kui virvendavad tuled.

Astun ja möödan sammudega löövi laiust. Kivisammastes on jämedad ja roostetanud raudhaagid, mille külge köitsid kõrtsilised omal ajal hobuseid, ise ööd läbi kõrtsikambriis lärmates ja unustades kojumineku.

On vähe õudnegi üksi siin tühjas löövis südaööl. Eemal külast ja kaasiku serval, mille taga sügav umbmets õiste koletistega.

Öö on vaikne ja hääletu kui mingi elutu lagendik, ainult üksikud koerad hauguvad kuskil kaugel, kuskil õige kaugel, kuid hiline aeg lõpetab sellegi.

Tunnen, nagu kardaks ma midagi. Kuuvalgus paistab otse näkku. See imelik valgus ja haruldane helkjas kuma pika löövi tühjas ruumis. Poleks seda ööd, poleks see lööv külast nii kaugel!

Kuid kuula! . . . järsk ragin — nagu tuleks keegi kaasiku alt. Võib-olla on see ainult kõrvapete, võib-olla aga kõnnibki siin mõni inimene läheduses. Ent see on vaid väike nahkhiir oma sügavate tiivalõökidega katuse harjal. Ta läheb kallutades eemale, keerleb vähe ja laskub katusele.

Avardub ümber ilus kuuvalge öö kui mingi hommikumaad unistus . . . Kaugel üle nurmede hämardub mets ja

metsa taga metsast heledamad, tasased nurmed. Siis jälle tume metsariba kaugel silmapiiril ning taevas langeb üle küla kumeraks sini-roheliseks kaaneks.

Nurmede keskel seisavad üksikud talud suurte majadega, mis sünnitavad eneste taga sügavaid varje. Aknaklaasidki helgivad kuupaistel, ning valged korstnad sammeldunud katusil paistavad täherikka taeva tagaseinal.

Külatänaval läheb aeglasel sammul poistekari, vilistades lorilaulu ja nendele mängib keegi lõõtsaga kaasa. Poisid lähevad paariti üksteise kõrval, neil on kuuehõlmad eest lahti ning tumedad kaelarätikud ripuvad üle valge särgi.

Nende lähedal nurmel kargab varitsev hall kass üles ja hüppab kärvesti, kaerakõrres jookstes talu poole, pikk saba kõrgel.

Kuu hakkab juba laskuma alla läänetaeva, ta ümber on suur valguse rõngas, milles säravad üksikud tähed. Kuidas särab see suur kera, helgib kui tulekuma! —

Vähe on neid öid, mil võin käia lõõvis. On sageli pimedad, pilvised ilmad, mil sajab vihma või üleval — jooksevad kerged lumepilved. Siis käivad pilvede varjud kui vöödilised kangad mööda nurmi ja matavad hetkeks ümbruse sügavasse pimedusse.

Vahel on taevas täis valgeid pilvi, mis kaugenevad joonena lõuna poole. Siis näib, kui oleks peakohal igavene jäämeri valgete kummaliste jääpankadega, mille keskel kiirgab kajastusena kuu külm hõbeketas . . .

Tamm.

Arnold Heinaste.

(Järg 3)

salkades poe poole. Poe ümbrus oli inimestest, kus oli sega mini mehi, naisi, lapsi ja isegi kepinajale toetuvaid vanakesi, täiesti ümber piiratud. Vaieldi ja arutati omavahel. Poodi sisse ei lastud kedagi, uksele seisid politseiametnikud. Sees toimetati juurdlust, mis kestis paar tundi ja kui politsei-

ametnikud lahkusid, valgus ka rahvas pettunult laiali, sest nende uudishimu ei saanud täielikult rahuldatud. Sündmuse kohta kuulsime lähemali kohalikust ajalehest, kus seisis järgmine sõnum: Pühapäeva öösel, vastu esmaspäeva, on vargad sisse murdnud Nõmmeste külas asuvasse „Suurtee“ kauplusesse ja viinud kaasa suuremal hulgal toiduaineid, riideid, saapaid ja muud vähemat kaupa. Rahasahtlid on aga vargad jätnud puutumata, ehkki neis leidus kaunis suur summa vahetusraha ja nende lukust lahti muukimine oleks olnud naljaasi. Vargad olid poodi tunginud akna kaudu. Kuna aknad on väljastpoolt luukidega kaetud, siis on nad algul kõrvaldanud luugi, saagides välja nende hinged, ja seejärel avanud õhuakna, mis ööseks haaki panemata unustatud. Edasi töötada oli varastel juba kerge. Vargus võis toimuda umbes kella 1/23 ajal, kuna poeelanikud, kes elavad teisel majapoolel, olid tulnud kella ühe ajal peolt ja jäänud just magama. Kaupmees ise küll kuulnud peale magama heitmist mingid tugevat krõbinat, kuid arvates, et selle tekitajaks on rotid, pole ta pööranud sellele suuremat tähelepanu, pealegi pole koer haukunud, kes tavaliselt võõra lähenedes kohe kisa tõstvat.

Kahjusaaja kedagi süüdistada, ega kahtlustada ei tea. Teadmata on ka varaste arv, kuid varastatud kauba rohkuse järele otsustades pidi neid olema vähemalt kaks ehk kolm. Varastest mingisuguseid jälgi järele pole jäänud, ka õuele mitte, kuna öösel sadanud vihm on need kustutanud. Ametivõimud seisavad raske ülesande ees, kuid nad loodavad siiski lähema aja sees vargaid tabada.

Külas tekitas vargus pöörast kõmu. Igaüks, kes juhtus külatänaval vastu tuttavale, peatas ta, et koos arutada ja kaalutleda, kes võisid olla vargad, kes varastasid vaid toidukraami ja riideid, kuid jätsid raha, mis oli ometi nii kättesaadaval, puutumata. Kahtlustati omavahel niiüht-kuiteist, kindlast ei juletud midagi öelda. Oodati huviga selgust ametivõimude poolt, kes olid kogu energiaga tööl, et tabada toda

kuulsat, kuid kardetavat vargajõuku. Otsiti läbi kogu Nõmmeste küla aidad, lakad, keldrid, ühesõnaga kõik kohad, kus võis peituda varastatud kraam. Kuid nagu kiuste, ka seekordsetel läbiotsimistel ja nuhkimistel ei olnud tagajärge. Kõigi kavaluste peale vaatamata ei saadud varaste jälgedele. Küläs aga tekkis jutt, et vargusel on midagi ühist Nõmmeste laane salapärasusega, tolle salapärase rohekate silmadega vanamehega, kes elavat laanes, kelle kindlat elukohta aga keegi ei tea. Ehkki see jutt oli ei tea kust võetud, kuid ametivõimud pöörasid sellele siiski suure tähelepanu. Nõmmeste küla poolsele laaneservale pandi sageli ööseks politsei poolt vahid, kes pidid piiluma, kas tõesti laanest keegi käib külas aegajalt vargil. Tõenäollik, et sarnastelt vahtidelt ei võinud loota kuigi palju positiivset, siiski seda ei lõpetatud, sest ametivõimud ei leidnud mingisugust muud lahendusviisi jultunud röövijate avastamiseks.

Pool aastat oli möödunud poe rüüstamisest. Vargad olid veel tabamata. Üllatuseks oli aga see, et vahepeal oli toimunud jälle mitu murdvargust Nõmmeste küla taludes. Olukord näis väga keerukaks minevat. Varaste tabamiseks ei osatud enam midagi ette võtta. Vahti peeti laaneäärtel siiski veel, ehkki senini tagajärjetult. Külarahvas hakkas juba uskuma, et laanes to salapärane vargapande siiski ei elutse, sest muidu oleks vahid vahest ka midagi kahtlast märganud. Kuid siis sündis midagi, mis näis kogu salapärase loo õnnelikule lahendusele viivat.

See oli ühel pimedal ja väga tormisel ning vihmase-ööl. Nõmmeste laaneääres, umbes viiesaja meetri kaugusel, oli vana poollagunenud heinaküün, pooleni heintega täidetud. Selles küüni olid pugunud kaks küla järjekordset valvurit, vihmavarju. Sadas jämedat vihma ja tugev maru mühises võimsalt laane põliste tammede ja saarte tihedates lehekroonides. Aeg-ajalt lakks sadu, kuid algas veidikese aja pärast seda vihasemalt. Mehed lamasid mõnusalt kuivades heintes ja piilusid läbi avara seinaprao laane poole. Vahetasid pikade vaheaegade järele üksikuid sõnu, süvenesid siis jälle iseenesesse. Korraga kuuldus väljast tumedat jooksu müdinat.

Valvurid teritasid kõrvu. Juba kostis müdin üsna küüni ligidalt, nähtavasti ligineti küünile. Mehed pistisid püssiotsad läbi seinaprao välja ja jäid ootama. Peagi kostis lõõtsutamine üsna lähedalt ja valvurid nägid kahte küürus kogu, mingisuguse kandamiga, kiirel jooksul, liginemas. Seiske! — karjus üks valvureist ja tulistas õhku ühe paugu. Jooksjad seisatasid korraks, pöördusid siis välgkiirelt ümber ja põgenesid kiirelt laane suunas. Valvurid avasid tule põgenejate suunas, kuid nähtavasti kuulid ei tabanud, sest põgenejad kadusid pea laane varju. Kui valvurid jõudsid küünist välja, et põgenejaid jälitada, ei leidnud nad viimastest enam mingit märki. Valvureil ei jäänud muud üle, kui teatada loost võimudele.

Järgmisel hommikul selgus, et vargad olid tahtnud sissemurda Nõmmeste ühe suurema talu lauta. Juba olid trellid lauda akende eest kõrvaldatud ja üks varastest tunginud lauta, kui koer hakkanud vihaselt haukuma, mille peale peremees välja läinud vaatama, mis õues lahti. Märgates lauda juures vargaid, läinud ta tuppa, püssi järele, kuid vahepeal olid vargad haistnud hädaohtu ja põgenenud, viies kaasa ühe lamba. Peremees ajanud neid tükk aega taga, kuid mitteametades, et varastel on saagiks lammas, lakkanud ta tagaajamast. Lamba kadumist märganud ta hiljem, lauta vaatama minnes. Keskhommiku paigu läksid kohalik konstaabel ja ümbruskonna talumehed otsima varaste jälgi. Eelmainitud küüni kohalt leiti laande suubuv kitsas jalgrada, kus leidis kõrval, rohul, värskaid vereprintsmeid.

Loomulik, et vargad põgenesid mainitud rada mööda oma saagiga. Teerada kadus vahest hoopis eest, kuid leiti jälle ja nii oli jõutud sügavale laande. Siis, korraga muutus laan harvemaks, kuid ühes sellega kadus ka teerada ja ei leitudki teda enam. Nähtavasti lõppeski ta sinna kuhugi, kuid kus asus sihtpunkt kuhu minekuks teerada kasutati? Kauase, kuid tagajärjeto otsimise peale jõudsid tagaajajad lõpuks välja suure tammeni. Koguneti hiigelpuu ümber ja istuti ta tüve

najale jalgu puhkama. Seal teatas keegi meestest, et ta leidnud tuti lamba villu ja üksikuid veretilku tamme krobelsel koorel. Kõik kogunesid nimetatud kohta uurima ja — tõepoolest leidis tamme koorel vereplekke ja villugi rippus koore küljes, üsna kõrgel tüvel. Näis, nagu oleks loom rebitud üles puu otsa. Momentaalselt tekkis kõigis juuresolijais mõte: siin, tammes peitubki kogu külast, aegade jooksul varastatud ja röövitud varandus. Konstaabelgi näis selle mõttega päri olevat. Tamm on vana võib-olla aasta tuhandeid ning kindlasti pole ta enam terve. Võimalik, et ta on kõdunenud seest õõnsaks. Tema jämeduse juures võis õõnsuse läbimõõt olla kindlasti kuus kuni seitse jalga, kus inimene, õõnsust omalt poolt veel suurendades võis vabalt liikuda. Nii, et tammes võis väga hästi peituda varaste laoruum ja võib-olla ka saladusliku halli vanamehe elukorter. Umbes nii mõtlesid mehed. Kui küllalt oldi puhatud, mindi tagasi külla. Kõigisse jäi aga, tamme küllastamise tagajärjel, sügav kahtlus tamme vastu. Temas, kes võimsas metsade valitsejas pidi peituma Nõmmeste küla saladuste võti.

Oli vilu sügispäev. Maa oli külmanud juba kivistõuks ja veeloigukestel sätendas esimene, peegelsile jää. Nõmmeste laan oli nii mahajäetud ja inetu. Lehed olid ammu langenud, vaid mõned üksikud lipendasid veel raagus okste küljes ja sahisid õudseltselt. Ses sahinas polnud enam seda sügav-salajat tooni nagu suvel, see kostis enam õudse vingumisena, viimsete surmaeelsete hingetõmmetena, kui koduse sahinana. Rändlinnud, kelledele Nõmmeste laan on suviseks koduks, olid lahkunud, jättes maha oma pesad, mis kiikusid nüüd siin-seal oksadel poollagunenutena ja rippuvatena, just nagu oodates tugevat tuulehiili, mis aitaks neid vabaneda oksadest, et langeda alla, pehmele kollase värvilisele lehevaibale. Kurb-sünge ilme jättis kogu laan, sest ta nagu aimas salajas, et ees ootab veel õudsem sündmus, kui sügise tulek.

Vaikides sammus laanes, mööda kitsast teerada, mis viis suure tamme juure, salk Nõmmeste küla mehi saagide,

kirveste ja veel teiste imelikkude esemetega, Salga ees oli veel paar politseiametnikku, kuna teised olid talumehed. Jõudnud välja tammeni, peatuti. Veel kord uuriti tamme põhjalikult, — siis langetas üks meestest kirve vastu tamme hiigla krobelist tüve. Kostis õudne, kõlatu lajatus. Alles kaua aja järele kostis laanest oma kuninga appihüüdele vaikne, peaaegu kustuv vastus. — Laan vastas, et temalgi pole võimalik abistada oma kuningat julmade mõrtsukate, inimeste vastu, kes kippusid nii alatult ta elu kallale. Puu, kes elanud aastatuhandeid valitsenud sadasid aastaid Nõmmeste laane üle ja nüüd pidi ta langema alatu kahtlustuse ohvriks.

Juba oli üle poole tüvest läbi lõigatud. Tamme läbisid esimesed, surmaeelsed vabinad. Ta vibutas oma raagus oksti nii ähvardavalt inimeste peade kohal, just nagu tahes purustada kõiki kallalekippujaid, kuid need olid nii väikesed, et oksad ei küündinud alla, nendeni. Siis kostis korraka kõva praging. Hiigeltamm lõi kõikuma. Tugevad vabinad läbisid kiirelt üksteise järele, jämedat tüve. Veel viimased kirve löögid ja Nõmmeste metsade kuningas langes, suikus igavesele surmale. — Kohutava, kõrvulukustava mürina ja praginga langes vana puu. Nagu kiskjad hagijad tormasid inimesed uuesti ta kallale, ronisid ta oksade vahel, uurisi ta veidi punakat tüve lõiget, koputasid sellele kirvegagi, see oli kivikõva ja kumises ainult veidi. Lõpuks — oldi pettunud. Tamm ei olnud õnes, temas ei leidunud ühtki käiku, ega varaste salajast laoruumi, järjelikult polnud tal siis ka midagi ühist Nõmmeste küla röövimiste ja vargustega.

Nõutult kogusid mehed tamme hiigelkännu ümber. Keegi ei rääkinud sõna, kõigil lasus südamel kuritegu, mida polnud võimalik enam hääks muuta, teha tegematuks. Süütult oli langenud Nõmmeste metsade kuningas, süüdlaselt seisid ta mõrtsukad vaikides korjuse juures ja mõnelgi meestest voolas sooje pisaraid üle palgete, mida püüdsid teiste eest varjata, kuivatades need kiirelt kälseseljaga, kuid neid nähti siiski. — Ja lõpuks, — kõik mehed nutsid kui väiksed lapsed, ka politseiametnikud, ehkki need tundsid tamme alles väga lühikest aega, kuid pilt mida pakkus see hiigelpuu, lamades

abitult nãrbumas maapinnal, alumised oksad kukkumise hooga murtud pooleks, osa vajutet sũgavale maasse, oli nii kurb-masendav, et tahtmatult tõi esile nende vanade Nõmmeste elanikkude silmis pisarad. Sõnatult lahkuti tamme juurest. See oli tamme matus . . .

* * *

Jãrgmisel pũhapãeval, peale tamme maharaiumist, rããgiti Nõmmestes palju uudiseid. Nimelt olla ametivõimudel lãinud korda tabada Nõmmeste vargajõuku. Vargad tahtnud sissemurda Nõmmeste kũla kũlavanema talu aita. Peremees, kes nimetatud õhtul viibinud kũlas mingisugusel koosolekul, tulnud sealt hilja õõsi koju, kes mãrkanud aida juures kahtlast liikumist ning arusaades, et tegemist on varastega, kutsunud ta kohale konstaabli ja viimase abiga lãinudki neil korda vargaid tabada. Neid olnud kaks. Ûlekuulamisel selgunud, et varasteks osutunud Jũri Temper, Nõmmeste kũlast, keda senini peetud õheks ausamaks saunameheks õmbruskonnas ja kes oli peale muu 72 aastane vanamees. Teist tabatut, August Kalakest 45 aastat vana, Nõmmestes ei tuntud, Nãhtavasti oli ta kusagilt kaugemalt sisserrãnnanud. Ametivõimude pealekãimisel tunnistanud tabatud omaks kõik Nõmmestes toimunud rõõvimised ja vargused ning annud vãlja ka oma kaaslased, kelleks olid Jũri Temperi poeg — August ja Kalakesega õhes Nõmmestesse elama asunud vargapoiss Alfred Metsis. Varastatud kauba laorumiks kasutanud eelnimetatud vargajõuk Temperi sauna ja selle all olevat suurt keldrit, kust lãbiotsimisel saadi ka osa varastatud kraami kãtte. Varguste ning rõõvimiste toimepanemise õksikasjade kohta tabatud keeldusid andmast seletust, samuti kinnitasid vargad, et nad ei teadvat midagi Nõmmeste laanes ringihulkuvast hallihabemega vanamehest, kes senini hõrmutanud Nõmmeste elanikke.

Kohus karistas kõiki sũõdlasti pikaajalise vangistusega.

* * *

Ammu manalasse on varisenud see inimpõlv, kes teaks või mäletaks Nõmmeste küla hirmu- ja õudsusepäevi ning laane kadunud kuningat — hiigeltamme. Nõmmeste külas teatakse vaid, et kolme-nelja aasta eest surnud siin keegi 98. aastane vanamees, kes olevat Nõmmeste hiigeltamme veel oma silmaga näinud ja mäletanud ka mõnd juhtumit toleaegseist vargustest. Ta olnud siis õige pisike poisiklunn. Nüüd räägivad aga vanaisad oma lastelastele õudseid muinaslugusid tollest ajast ja hirmutavad ulakaid, lubades viia neid laande tolle salapärase, hallihabemega vanamehe kätte, keda tõelikult aga enam pole nähtud Nõmmeste laanes, peale vargapande paljastamist.

Nõmmeste laan aga mühiseb erdiselt tuulte ja tormide kätes, kuid ta mühinasse on jäänud kuninga surmast saadik vaikne leinatoon. Võib-olla see kaob, ununeb aegade jooksul kui laan on saanud omale uue kuninga.

L õ p p.

Märt Põdsastiku wested.

Nu, nüüd raamatu-aasta puhul kõrraldasse aktusi, kos jälle mõni kirjanik sõidab suurlinnast wälja, peab loenguid ja seletab ka talurahwale, mis kasu on meil raamatufest. Soowitasse neid osta kuurmate wiisi ja ka nende lugemist kiidetasse. Raamatukogud teewad näitusi, et kõik inimesed isi oma silmaga näeksid, kui ilusad asjad raamatud on ja loetakse seal ilusaid peatükkegi ette raamatuis, mis wiil kõrd on tõenduseks, et raamatuis on tõesti palju hääd. Mul oli aga üks asi arusaamatuks jäänd ja nimelt, mis wimm K.-mõisa raamatukogul raamatu-aasta wastu on, sest selle algades sulges nimetatud kogu oma ukseid ja on praegugi weel lukus. Kui asjahuwilised päriwat, et mispärast raamatukogu on tabas, sis koguhoidja wastawat harilikult, et olewat inwentuuri tegemine ja muud kõrralduse tööd. Warsti olewat kõik kõrras ja sis saawat raamatuid mis merd. Seokse wastuse olewat saanud paljud.

Ma, Märt olen ju kah wana raamatu sõber, ei jäänd sis muud üle kui läksin, ostsin poest portsu raamatuid ja kukkusin lugema. Läänud laupäewal johtus aga mooga seoke tabor lugu, et unelin, pönawat romaani lugedes, mis äsja trükist tulnud, oma korteri ahju kütmata. Ja, kos tolkorral oli wäljas külm, et hundid ala hulgusid metsas. Olin raamatust nii waimustatud, et ei pannud magama heites külm.õ tähelegi.

Hommikul ärgates waatan, tekk kõik härmane ja seoke pakane taas, et hambad aina lüdisesid suus, waata weel, et lahti ei raputa suulae küljest. Öösel aga olin kõrwad teki alt wälja unetand ja külm oli need ära wõtnud. Korgasin nüüd küll kiirelt woodist ja kukkusin kõrwu lumega nühkima, kuid ei see aidand enam ühti, kõrwad olid läind. Nüüd nad on suured ja paksud nagu woorimees Jirmanni poja uued pastlad ja mea ei julge enam piiglit müüdagi minna. Sis mea otsustasin raamatulugemise maha jätta senini, kui ilmad saojemaks muutuwad, sest kes teab mis muidu weel wõib johtuda. Peale seda mea hakkasin ka toipama miks K.-mõisa raamatukogu suletud on.

Kui tuleb kewad, eks me sis loe.

Märt Põdsastik.

Oma kooli poisse läbi läätša . . .

Peeter Vinnal. Kooli täieline muusika hing. Mängib kõiki pille peale nende, mida ta veel pole ära õppinud. Ta ei suuda taluda saabaste kolksumist astumisel ja selle vältimiseks püüab oma jalgu võimalikult maa ligidalt edasi viia. Omab haruldaselt hea iseloomu, kuid on vähe hajameelne ja unustab sageli oma nimegi. On praegu II-se klassi toa- ja köögivanem ja on üldse olnud kõrgematel kohtadel. Kaasvõitlejaile on Vinnal alati vastutulelik ja selletõttu täiesti „oma mees.“

August Kaasik. Tõsiseim poiss koolis. Õpib hoolega riigikaitse õpetust ja loodab kindlasti tulevikus olla vähemalt leitnant. Praegu on kooli Tehnilise komando pääliku abi ja tegeleb üldse palju kaitseliiduga. Ametalal on Kaasik korrektne ja halastamatu, eraelus sõbralik vastutulelik.

Hans Teras. Õpilane, kellel on alati lõpmata vähe aega. Kirjutab aja kokkuhoiu mõttes „mina“ asemele „mea“, „sina“ asemele „sea“ j. n. e. Vähetähtsad sündmused teda ei häiri, elab kaasa vaid sangaritegudele, suursündmustele. Harrastab kelgusporti ja teeb sageli peadpööritava panevaid surmasõlmi, millised toimuvad harilikult siis, kui kelgul on keegi . . . Teras kindlasti on üks anderikkamaid poisse koolis ja tal oleks tulevikku, kui ta omaks vaid rohkem püsivust. Kaasõpilaste poolt on Teras tuntud lahke, vastutuleliku õpilasena.

„Tõusev Koit“ korraldab 24. mail s. a. P. T. K. lugemistoas nimetatud ajakirja lugejate vahel karoona võistluse kooli meistri nimele. Parimale mängijale väärtuslik auhind.

Võistlustest on võimalik osavõtta ainult neil „Tõusev Koit'u“ lugejail, kes käesolevas numbris ilmunud ristsõnade mõistatuse õige lahenduse saavad eelpool nimetatud tähtpäevaks toimetusele.

Läbi formi . . .

Arnold Heinaste.

Wingudes formas tuul üle logeda, lumise wälja, rebides kaasa tuhandeid tibatillukesi lumekillukesi, keerutades neid kõrgele õhku, kust nad langesid tagasi alla läbiseigi risteldes ja tuulest uuesti kantuna libisesid mööda lumist wälja, kuni jäid peatuma kuhugi maantee kraawi wõi põdsastikku.

Tee, mis wiis üle logendiku, oli tuisanud hange ja sellel sammus teekäija, wõideldes tuisuga. Ta suur, karwane krae oli kõrgele üles tõstetud ja läki-läki wajutatud sügawale silmadele. Tee oli liig umne ja torm tugew, sellepärast pidi teekäija sageli seisatama, et hinge tagasi tõmmata. Käimine oli wäga wäsitaw. Ta pööris selja wastu tuult ja kepile toetudes waatas oma wanadusest tuhmade silmadega kaugele sinna kust tõusis kaugete metsade tagant üksik suitsusammas.

See oli Metsamäe talu elamu korsten, kust tõusis suits. Kibeduse joon tekkis wanamehe kortsunud näole, kui ta waatas toda üksikut suitsuriba, mis tõusis nagu wingerdaw ussike üles, kõrguste poole. Palju mälestusi tõi see esile wana Metsamäe Jüri tuimund ajus. Kuis oli ta seatud tolle taluga. Kogu oma eluaja oli ta elanud seal. Tooksnud lapsena ringi, käinud karjas ja koolis. Siis — isa surma järele wõtnud peremehe ohjad enese kätte ja pidanud neid omakäes senini, kui tulid raugapäewad. Niipea, kui andis aga talupidamise üle pojale, muutus wanade elu põrguks. Noored ei sallinud wana. Poeg wõttis naise ja millise? Ei sallinud see alguseski juba wana ja aastate möödudes muutus sallimatus kiusamiseks ja wõib olla wihkamisekski. Ei annud wanadele kusagilgi rahu. Sõimas mullaks ja armuleiwa sõõjajaks. Ei suutnud Metsamäe wana perenaine kaua wastu panna sarnastele näaklemistele ja suri. Kuid sõim ja hädaldamine ei lõppenud weel sellega, weel oli keegi, kelle kallal wõis pureda, see oli Jüri. Wiimane oli weel paar aastat, peale naise surma kannatanud minija näägutusi, palunud abi isegi pojalt, kuid noored hoiawad ühte ja asjatud olid siin palwed. Ja lõpuks katkes temagi kannatus. Näüd ta seisab siin tuisus ja tormis wanadusest kühmu tõmbunud, nagu põlatud hulgas, sest keegi ei

salli sind enam, kuhugi pole sul enam minna. Oled elust kõrvale heidetud, nagu wana pintsak pööningu nurka. Ja ometi oled elanud nii kaua, wõideldes enda ja oma järeltulijate eest, loonud enesel kodu, kust pead aga nüüd, kus kodu kõige rohkem tarwis, ometi lahkuma. See on ülekohus, suur ülekohus lastel oma wanemate vastu. Seda ei suuda Metsamäe Jüri taluda.

Uuesti edasi hakkab ta kepinajal tuigerdama. Kangeks on muutunud kondid külmast, kuid kangekaelne on teekäija. Kaugel on tumeroheline mets, sinna tahab jõuda rändur. Wihaseks muutub tormi hulgumine õhtu lähenedes. Rebib meelelt teekäija palituhõlmu ja püüab kiskuda mütsi peast, loobib lõpmatud sületäied peenikest lumepihu rändajale vastu silmi ja tasandab silmapilkselt jäljed, mis ta jätab umbsesse lumme.

Metsani on jõudnud teekäija. Siin on tee tasane ja sõkutatud, loogeldes hiigla maona suurte kuuskede wahel. Teekäija on wäsinud, kuid siiski edasi püüab ta. Jalg komistub ja oigega langeb wanake. Kaua seisab ta liikumatult lumel, kuid weel ei anna ta alla. Uuesti ülesse tõuseb ta kepi najal ja tuigub edasi metsa sisemusse. Teelahkmele on teekäija jõudnud, üks haru wiib wasakule, on kitsas ja wähe käidud teine suundub paremale, on lai ja regedest läikima hõduratud. Kumbakit neist ei wali ta, waid otse edasi, üle kraawi ja sügawa lume metsa läheb rändur.

Metsaalune on hämar ja waikne. Kuused on kaetud paksust lumekoormast. Kuni maani ulatuwad allorippuwad oksad, moodustades tüwe ümber sõdre, kuhu pole pääsenud weel lund. Ühe niisuguse kuuse alla pugeski teekäija, kõssitades tüwe ligidale, pehmele, pikale samblale, Siin oli nii hea, waikne ja pühalik. Külmagi ei funnud siin teekäija ja pikkamööda langesid ta laud koomale. Eemalt kostis regede krigisemist lumisel teel. Torm raputas korraga pikemat kuuske, mille tüwel lamas Metsamäe Jüri, kuid wiimane ei funnud enam wõbinaid, mis läbisid kuuse tüwe, ega kuulnud ka tormi hulgemist metsa latwus.

